

Svensk politik bara ser död ut

Mats Svegfors har i Svenska Dagbladet (8/1) ställt en bra fråga. Hur kommer det sig att alla utom några få tycker att svensk politik har blivit dötrist? Varför är det politiska engagemanget så lågt?

Gensvaret från läsekretsen är förbluffande starkt, med tanke på att utgångspunkten var att ingen är intresserad. Det föder misstanken att de djupfilosofiska svaren skjuter över målet.

Många bryr sig tydligen fortfarande. Medborgare vill vara medborgare, också. Sverige är inte slut som »varm krets«, för att stjäla ett uttryck från Göran Rosenberg. Hur det går med detta lands framtid – »kommer företag att vilja verka här?«, »blir skolan bättre?«, »tar gäng över Stockholms gator?«, »fungerar åldringsvården framöver, och hur trist blir den?«, »vad händer med kulturkittet i Sverige när medborgarna kommer att ha rötter i så många olika länder och våra barn bor utomlands?«, »får Sverige plats i det nya Europa?« – är alltjämt en gemensam mental och samhällelig angelägenhet för dem som bor här.

Många känner rent av ett inre moraliskt imperativ: »Du borde vara en mer aktiv medborgare, ta din del av ansvaret för vår demokrati.« Sådana medborgerliga stämningar har blivit tydliga i spåren av de fyra rikstidningarnas reportage om nazismen, mc-gängen och hoten mot rättsstaten.

Nu var frågan inte varför allt färre går med i politiska partier,

det kan vara en del av tidens ovilja att skriva på åsiktspaket, utan varför nästan alla gäspar när de iakttar svensk politik just nu. Till och med vi som har till yrkesroll att skriva om svensk politik gäspar. Vi finner annat så oerhört mycket mer spännande än det som tilldrar sig på den officiella partiscenen.

Jag tror inte det kan skyllas på att vi skulle ha en sämre uppsättning partiledare än tidigare. Göran Persson och Alf Svensson är folktalare i klass med de bästa i svensk historia. Gudrun Schyman har ovanlig förmåga att väcka inlevelse. Bo Lundgren är en av de mest kunniga partiledare Sverige haft. Oppositionen som helhet har betydande erfarenhet också av regeringskonst.

Om statsrådsgruppen kan man ha synpunkter – dugande, självtänkande, intressanta personer som Margot Wallström och Annika Åhnberg har stötts ut, liksom hela den grupp av akademiska begåvningar som rekryterades av Kjell-Olof Feldt. Och det är lätt att se risker för sämre rekrytering till politiken för framtiden. Men det här kan knappast vara huvudförklaringar, än så länge, till att politiken känns så påfallande ointressant.

Får jag testa en konkret orsak, som inte rör personligheter och inte djupfilosofi: vi har val för sällan. Val som påverkar kommuner och riksdag piggar upp. Medierna engagerar sig extra för att informera och väcka intresset. Den politiska situationen kristalliseras. Även medborgare som mest tänker på annat finner att de bör vakna när det är dags för dem att välja.

Vi ser det nu i finländska presidentvalet. Till och med när ämbetet har berövats mycket av sin funktion väcker valkampanjen de politiska andarna, inklusive de frågor om identitet som också är en del av den politiska tillhörigheten.

Sedan 1994 är mandatperioden i Sverige förlängd från tre

till fyra år. Det medför att mycket längre tid än förr utspelas mellan de perioder som är extra politiskt spännande: före och efter val. Just nu, i början av år 2000, är vi på långt avstånd både från efterspelet till 1998 års val (vilken allians för Göran Persson?) och förspelet till 2002 års val (när ska de borgerliga hämta in de 53 procenten i övervikt för de rödgröna?). Detta är en mycket trist period i partipolitiken.

För styrningen av landet fanns det goda skäl att förlänga mandatperioden. En regering behöver längre tidshorisont än tre år för sin politiska planering. Men finns det något sätt att både ge längre tid för regeringar och kortare tid av ointresse för väljarna?

Problemet kan se ut som cirkelns kvadratur, men så omöjligt är det inte. En variant är att ordna kommunalval mitt under riksdagsperioden, och förena detta med att en mindre del av riksdagen – säg 15 procent – förnyas. Dessa 15 procent skulle då kunna väljas på rikslistor, nominerade på riksnivå, och bli ett slags »senatorer» inom riksdagen.

Systemet skulle något försvaga det direkta tidssambandet mellan väljarutslag och regeringsmakt, men i gengäld skulle vi få fler intressanta riksdagsmän och mer spänning i politiken. I dag måste alla riksdagsmän vara »spatial specialists» som den norske statsvetaren Johan P Olsen uttryckt det. De väljs på territoriell grund, för att företräda regioner.

Vore det inte rimligt i den nya världen att åtminstone en del av riksdagsmännen hade en vidare urvalsgrund? På rikslistor skulle det kunna komma in personer som kvalificerat sig på annat sätt än genom att vara specialister på att företräda Bohuslän och Västernorrland. Kanske skulle deras merit rent av vara att ha värdefulla yrkeskunskaper och perspektiv på Sveriges framtid i den nya världen.

En annan förändring bör också ske: Viktiga frågor bör ställas i de allmänna valen. Sådana finns i rikt mått i dag. Pensionsfrågan, skolfrågan, skattefrågan, Sveriges attraktionskraft i den nya ekonomin, spänningarna mellan expansiva regioner och tillbakagående, brottsligheten, kärnkraften efter Barsebäck, Sveriges hållning till Europa – vem kan påstå att det numera skulle saknas angelägna och begripliga frågor för medborgerlig diskussion? På tidningarna vet vi att flödet av intensiva och intressanta meningsyttringar från medborgarna nog aldrig har varit större än nu.

Francis Sejerstad – stortingsmannen, historikern och ordföranden i norska Nobelkommittén – skrev för några år sedan en uppmärksammas uppsats i Norsk historisk tidskrift. Hans tes var att talet om politiskt ointresse var falskt alarm. Problemet var ett annat: att partierna inte ville diskutera längs den konflikt- dimension som hade starkast laddning hos medborgarna. I Norge var det förhållandet till EU, som också speglade djupgående skillnader i synen på verkligheten och världen.

Det är uppenbart att det nu förhåller sig likadant i Sverige. Medborgarna har djupt kända åsiktsskillnader om EU, kärnkraften och framtiden. När jag frågar Arne Modig – den erfarna sociologen och pejlaren av politiska stämningar, nu ansvarig för DN/Temos väljarundersökningar – om vad han ser som den stora undervärderade politiska dimensionen, så svarar han: attityden till framtiden, om man ser den nya ekonomin och tekniken som fyllda av spännande förändringar och möjligheter eller mera som något som helst borde »stoppas«.

Säg att det var val nu i september till landets kommuner men också till 15 procent av riksdagen med många kvalificerade kandidater på rikslistor. Säg vidare att två av de konkreta frågor som ställdes i det valet var »ja eller nej till EMU« samt »ja

eller nej till att stänga av resten av den svenska kärnkraften«. Skulle det då inte bli ett medborgerligt intresse för svensk politik?

Vi har ett konkret institutionellt problem om det är långt mellan de allmänna valen och om partierna är organiserade så att de i valen inte vill ställa dagens viktiga frågor till väljarna, utan mera frågor som var stora förr. Det är faktiskt svårt för medborgarna att svara på relevantare frågor än vad det politiska systemet ställer dem inför.

16 januari 2000